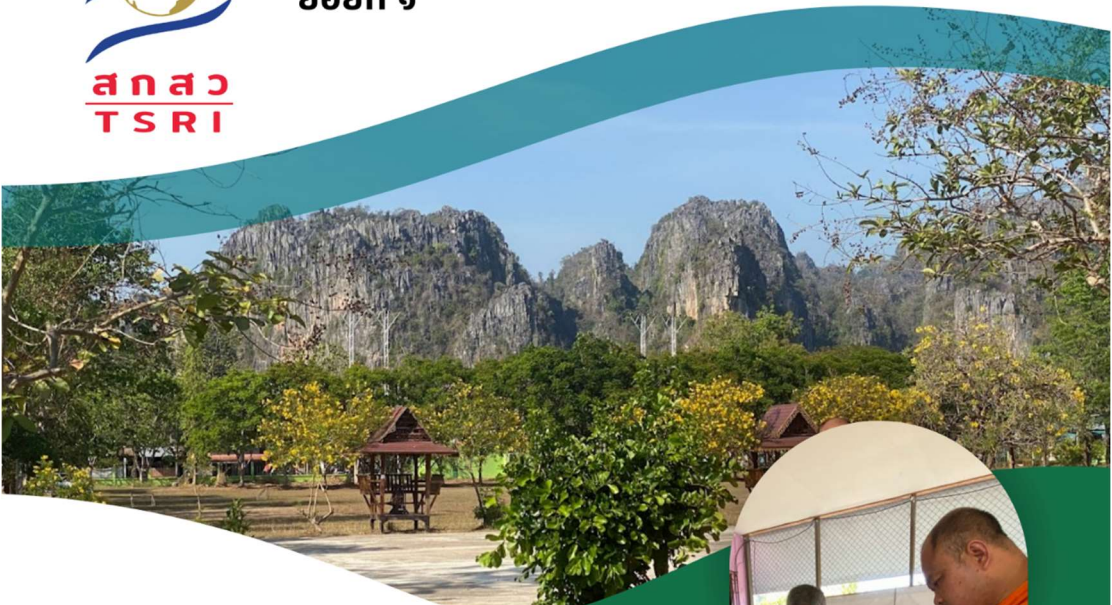

สกสว
TSRI

ชุดองค์ความรู้ การวิจัย ย่อยที่ ๑

2566

วิเคราะห์แนวทางการพัฒนา ภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ ร่วมกับชุมชน

ANALYZE THE DEVELOPMENT APPROACHES TO NATURAL
LANDSCAPES THROUGH THE PROCESS OF KNOWLEDGE
MANAGEMENT WITH THE COMMUNITY

จัดทำโดย

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ ติเยียม)
และ พระมหาเทวประภาส มากคล้าย

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัย และนวัตกรรม MCU

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม MCU

หนังสือชุดองค์ความรู้งานวิจัยวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

คำนำเสนอ : พระราชรัตนสุธี, รศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก

ชุดองค์ความรู้งานวิจัยเรื่อง

วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ
ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน
พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล (สุเทพ ตีเยี่ยม)

และพระมหาเทวประภาส มากคล้าย

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชุดองค์ความรู้งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวทางการพัฒนา
ภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน
พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ISBN	978-616-300-897-8
ผู้เขียน	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม) และพระมหาเทวประภาส มากคล้าย
ที่ปรึกษา	พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., พระราชรัตนสุธี, รศ.ดร.
บรรณาธิการ	พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ดร.
กองบรรณาธิการ	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ, ผศ.ดร. (สุเทพ ตีเยี่ยม) พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ดร. อ.ดร.ณัฐยาณี บุญทองคำ
ภาพประกอบ	พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ดร.
ลิขสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิสูจน์อักษร/ออกแบบปก	พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ดร.
ผู้จัดพิมพ์	วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์ครั้งแรก	มีนาคม ๒๕๖๗ จำนวน ๓๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ (สุเทพ ตีเยี่ยม)

ชุดองค์ความรู้งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการ จัดการ
ความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก.- พิษณุโลก : วิทยาลัยสงฆ์
พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2567.

60 หน้า.

1. นิเวศภูมิทัศน์. 2. การพัฒนาชุมชน. I. พระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง.

307.14

ISBN 978-616-300-897-8

ชื่อเรื่อง : วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

ผู้วิจัย : พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล (สุเทพ ตีเยี่ยม), ผศ.ดร.
และพระมหาเทวประภาส มากคล้าย, ดร.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนา และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้มีบทบาทในพื้นที่ 30 คน รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขต และชุมชนในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ, ชุมชนเขตพื้นที่ผ่อนปรน และชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 16 ชุมชนมีการเคลื่อนไหวทางสังคม ถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ในการเฝ้าระวัง ป้องกันรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติได้ 2. องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาฯ คือ จุดแข็งจากด้านเศรษฐกิจชุมชน, ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมถึงด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ 3. จากการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ฯ สามารถนำมาจัดทำเป็นรูปแบบกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจริง ได้ 7 ด้าน 47 กลยุทธ์การพัฒนา ซึ่งสามารถกำหนดเรียงลำดับที่เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัย สอดคล้องกับหลักธรรมที่ค้นพบจากการวิจัย คือ อิทธิบาท 4 และ ปัญญา 3 ได้แก่ ฉันทะ เสริมการบ่งชี้ความรู้, วิริยะ เสริมการสร้างและแสวงหาความรู้, จิตตะ เสริมการจัดความรู้ให้เป็นระบบ, วิมังสา เสริมการประมวลและกลั่นกรองความรู้, จินตามยปัญญา เสริมการเข้าถึงความรู้, สุตมยปัญญา เสริมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และภาวนามยปัญญา เสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนทุ่งแสลงหลวง

คำสำคัญ (Keywords): การพัฒนาชุมชน; ภูมินิเวศธรรมชาติ; การจัดการความรู้

Title : Analyze the development approaches to natural landscapes through the process of knowledge management with the Thung Salaeng Luang community Phitsanulok Province.

Researcher : Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam) and Phramaha Tevaprapas Makklay

Abstract

The objectives of this research were to investigate and analyze the elements that are critical to development approaches to natural landscapes management and to propose a development approaches for natural landscapes through the process of knowledge management with Thung Salaeng Luang community, Phitsanulok Province. This study used qualitative methods research, which was conducted through research using an observation and interview with 30 local actors and a focus group discussion of 10 people in order. The results of the research revealed that 1. Communities in Thung Salaeng Luang are 4 types, namely communities at the national park area and in the beside protected area and in relief zone and in under Section 16 of National Reserved Forests Act, B.E. 2507 (A.D. 1964). The community has socially active and knowledge transfer in surveillance prevention treatment and can be develop as a process in managing knowledge of the natural landscape. 2. Overall key components to development approaches for knowledge management was strengths from community economy, learning society including KM and knowledge transfer 3. From SWOT analysis and the TOWS matrix synthesis, key components to strategic success factors in managing the development approaches in knowledge were determined to be used to develop strategy or important components that are suitable for practical implementation in 7 areas and 47 strategies bas on Iddhipada 4 and Panya 3 in Buddhist texts.

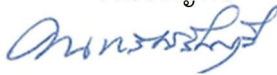
Keywords: community development; natural landscape; knowledge management

คำนำเสนอ

การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาฯ เป็นส่วนหนึ่งของการค้นหาแนวทางการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อร่วมกันสืบสาน เสนอแนะและพัฒนา วิธีการจัดการองค์ความรู้ชุมชนในเขตพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์บนฐานของความภาคภูมิใจในฐานะเจ้าของมรดกผู้พิทักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติของแผ่นดิน

ชุดองค์ความรู้ที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยนี้ ทางวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชคาดหวังว่า จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของคนในชุมชน ให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ให้เป็นชุมชนพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติที่มีความเข้มแข็ง ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนได้ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระราชรัตน์สุธี, รศ.ดร.)

เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก,

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทที่ ๑ บทนำ

๑

บทที่ ๒ ความรู้เรื่องการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติฯ

๔

บทที่ ๓ ผลการสำรวจการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ

๙

บทที่ ๔ องค์ความรู้การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ

ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๒๕

บทที่ ๕ ข้อเสนอแนะในการศึกษา

๔๙

บทที่ ๑ บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีอุทยานแห่งชาติ ๑๓๑ แห่ง โดยอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ได้รับจัดตั้งให้เป็น อุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ.๒๕๐๖ เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดใหญ่มีพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่สองจังหวัดคือจังหวัดพิษณุโลก และ จังหวัดเพชรบูรณ์^๑ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ และลักษณะทางธรรมชาติที่สวยงามในฐานะแหล่งผืนป่าสะวันนาแห่งเดียวของภาคเหนือที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของประเทศ โดยปัจจุบัน มีความพยายามในการจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยการดึงภาคีชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้นิยมบรรยากาศท่ามกลางธรรมชาติ

อย่างไรก็ดี ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง เป็นกรณีพื้นที่ที่มีบริบทความซับซ้อน จากภูมิหลังทาง

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านม่วง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะทาว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖”. เล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๑๑ ก, วันที่ ๒๙ มี.ค. ๒๕๐๖, หน้า ๑๙.

ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน การทับซ้อน และเป็นพื้นที่ที่มีเรื่องร้องเรียนในลำดับต้นๆ เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ^๒ ส่งผลต่อการจัดการในเรื่องของภูมินิเวศป่า ธรรมชาติ วิถีชุมชน เพื่อเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวข้องกับป่าอนุรักษ์ ที่สามารถกำหนดรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ภายใต้ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำกระบวนการมีส่วนร่วม มาศึกษาเพื่อหารูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้สามารถบริหารจัดการความรู้ ให้เกิดคุณค่าในระดับชุมชน รวมทั้งแหล่งธรรมชาติอื่นๆ และวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา และมีการบริหารจัดการแบบองค์รวมทั้งในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจาก

^๒ ขนิษฐนันท์ อภิहरราชกร และคณะ. การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มิติประชาชน. รายงานการวิจัย สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๖๕.

ล่างสู่บน เพื่อให้เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ที่สามารถเข้าถึงได้ และสามารถนำไปพัฒนา ต่อยอด เพื่อการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การอนุรักษ์มรดกภูมินิเวศน์ทางธรรมชาติ และสร้างความมั่นคงทางความรู้ที่คนในชุมชนพร้อมรองรับการมาถึงของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอยต่ออุทยานแห่งชาติ และเกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริงต่อไป

บทที่ ๒ ความรู้เรื่องการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ

ด้วยการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อวิเคราะห์ แนว ทางการพัฒนา การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ใน พื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก และเพื่อ เสนอ แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่าน กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลง หลวง จังหวัดพิษณุโลก โดยได้มุ่งหมายการศึกษา เพื่อ หาแนวทางในการลงมือพัฒนาทุนที่มีอยู่ในตัวบุคคล หรือสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรม ซึ่งเป็นรูป แบบอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการ พัฒนากระบวนการจัดการความรู้โดยหลักทั่วไปแล้ว เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่กำลังเปลี่ยนจากสิ่งที่เคยเป็น ในอดีตไปสู่สิ่งที่ต้องการจะเป็นซึ่งขึ้นอยู่กับเป้าหมาย ของการพัฒนาของแต่ละบริบท โดยในมุมมองของ กระบวนการจัดการความรู้นั้นมีกรอบการวัดและ

ประเมินในรูปแบบที่จะทำให้ทราบถึงคุณสมบัติที่แฝง
อยู่ทั้งโดยเห็นความสำคัญ ความมีเอกลักษณ์ และ
ความสำคัญขององค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในด้าน
ส่วนดีและส่วนที่ต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อใช้วัดความ
เหมาะสมของกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน
ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ เพื่อ
การสร้างความพร้อมของการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ
ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่ง
แสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ในทุกมิติ ทั้งในด้าน
เศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้าน
ความรู้และการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้การวิเคราะห์
สภาพแวดล้อมเพื่อค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญในการ
พัฒนา ที่หมายถึง กระบวนการ เทคนิค วิธีการ
ดำเนินการ มีลักษณะเป็น ขั้นตอน มีความยืดหยุ่น พลิก
แพลงได้ตามสถานการณ์มุ่งหมาย มีการวิเคราะห์ปัจจัย
ภายนอกและภายในชุมชน เรียกว่าการวิเคราะห์แบบ
SWOT คือ ค้นหาจุดแข็ง (S:Strenghts) แก้ไขจุดอ่อน
(W:Weaknesses) แสวงหาโอกาส (O:Opportunities)
และเอาชนะหรือเพื่อหลบหลีกอุปสรรค (T:Threats)

ต่างๆ จนสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และนำจุด
แข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มาจับคู่ จะเรียกว่า
TOWS Matrix คือการนำ จุดแข็งภายใน (S) กับโอกาส
ภายนอก (O) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ SO จับคู่จุดอ่อน
ภายใน (W) กับโอกาสภายนอก (O) เพื่อกำหนดกลยุทธ์
WO จับคู่จุดแข็งภายใน (S) กับอุปสรรคภายนอก (T)
เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ST และจับคู่จุดอ่อนภายใน (W)
กับอุปสรรคภายนอก (T) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ WT ให้ได้
องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ
ด้วยการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง
จังหวัดพิษณุโลก ได้ต่อไปตามวัตถุประสงค์

แนวคิดเรื่อง การจัดการความรู้เชิงภูมิ นิเวศธรรมชาติ

กิจกรรมการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศ ของชุมชนในพื้นที่เจ้าของภูมินิเวศธรรมชาติ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๔ ด้าน^๓ กล่าวคือ

๑. ด้านพื้นที่ เป็นการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งความรู้เชิงนิเวศที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้อาจรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับระบบภูมินิเวศในแหล่งความรู้เชิงภูมินิเวศนั้น

๒. ด้านการจัดการ เป็นการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศที่มีความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม

๓. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการจัดการความรู้เชิงภูมินิเวศที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ มีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งความรู้เชิงนิเวศ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ เพื่อสร้างความ

^๓ เศกสรรค์ ยวงนิชย์, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน แนวคิดหลักการและการจัดการ, ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕, หน้า ๗๕.

ตระหนักและปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อคนในชุมชน
เจ้าของพื้นที่ภูมินิเวศ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๔. ด้านการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อท้องถิ่น รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน
ทำให้เกิด การยกระดับความรู้ คุณภาพชีวิต การได้รับ
ผลประโยชน์จากความสมบูรณ์ของแหล่งความรู้เชิง
นิเวศ เพื่อนำกลับมาบำรุงรักษา และรวมถึงการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวความรู้เชิงภูมินิเวศด้วย

ในการวิจัยนี้มุ่งถึง การนำองค์ความรู้ดังกล่าวไป
ทำการวิเคราะห์การจัดการความรู้ที่ชุมชนทุ่งแสลง
หลวงมีอยู่ ทั้งใน ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้าน
กระบวนการกิจกรรม และด้านองค์กรชุมชน เพื่อ
อธิบายแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่าน
กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ให้เกิด
ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ตลอดกระบวนการวิจัย

บทที่ ๓ ผลการสำรวจ

การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ

ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

๓.๑ ผลการศึกษาปัจจัยทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในปัจจุบัน

ก่อนที่ผู้วิจัยจะดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนต่างๆ โดยรอบอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในตำบลห้วยเฮี้ย ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย, ตำบลแก่งโสภา ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง, ตำบลบ้านม่วง ตำบลชมพู อำเภอนิคมพัฒนา โดยผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสภาพบริบทของชุมชนโดยรอบ

พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีระบบภูมินิเวศที่งดงามตามธรรมชาติ บางส่วนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ บางส่วนมีการให้บริการของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก

รวมถึงร้านอาหาร เพื่อรองรับประชาชนที่เข้ามาเยี่ยมชมความงดงามของพื้นที่ ซึ่งมีทั้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเอกชน ความหลากหลายทางชีวภาพอันงดงามของพื้นที่ทำให้พบความทับซ้อนของการจัดการระหว่างชุมชนและภาครัฐ ที่มุ่งหวังการจัดการตามวัตถุประสงค์เดียวกัน คือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดีให้คงอยู่กับชุมชนของตนเอง แต่ด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ อาจทำให้ความพยายามในการอนุรักษ์ภูมิเวิศของคนในชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจของผู้คนภายนอก ทั้งเพื่อตอบสนององความต้องการทางเศรษฐกิจ และรักษาความดั้งเดิมของทรัพยากรภูมิเวิศธรรมชาติไว้ให้คงอยู่

อย่างไรก็ดีจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้พบว่าพื้นที่วิจัยในตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง มีจุดแข็งจากปัจจัยด้านสังคม และวัฒนธรรม ที่เป็นชุมชนชนบทและมีความสัมพันธ์ในชุมชนแบบญาติพี่น้อง และคนในชุมชนมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตที่เข้มแข็ง โดยนายประสิทธิ์ แสงพุทธประทีป ในพื้นที่ชุมชนบ้านนามุง หมู่ ๑ ตำบลนามุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายจิต

อาสาในการพัฒนาชุมชนบ้านนามุง ชุมชนที่อยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ในขณะที่เข้ามามีบทบาทช่วยเหลืองานของวัดบ้านมุง วัดศูนย์กลางชุมชนที่มีความเก่าแก่ของบ้านมุงและอำเภอเนินมะปราง ซึ่งนายประสิทธิ์ได้กล่าวถึงจุดแข็งของชุมชนเนินมะปรางไว้ว่า

“คนในหมู่บ้านก็เป็นญาติพี่น้องกันหมด ช่วยเหลือกัน มีอะไรก็บอกก็กล่าวกัน วัดก็ช่วยในเรื่องเป็นศูนย์กลางบอกข่าว” ประสิทธิ์ แสงพุทธ ประทีป (สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖)

การที่พื้นที่ในอำเภอเนินมะปราง อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ประเภทป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น เช่น การจัดทำงบประมาณมาสร้างถนนเส้นใหม่ในพื้นที่ หรือการจัดให้บริการตั้งน้ำประปา บน

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่ทำไม่ได้ หรือมีขั้นตอนทางกฎหมายมากมาย ทำให้ส่งผลเสียทั้งทางเศรษฐกิจ และต่อเนื่องไปส่งผลกระทบต่อปัจจัยด้านสังคมในชุมชน แต่ผู้คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนทุ่งแสงหลวงก็มีภูมิองค์ความรู้ ก็สามารถดำรงชีวิตและหารายได้ใน การเลี้ยงชีพได้อย่างสร้างสรรค์บนฐานของวัฒนธรรมองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งหากพิจารณาจากความเป็นมาของชุมชนในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จะเห็นได้ว่ามีผู้คนอพยพมาจากหลายพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชาวไทหล่ม ไทด่านซ้าย หรือชาวอีสาน จะมีภูมิปัญญาด้านการทอผ้าจกสาน ติดตัวมาด้วย และเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ทำให้สามารถต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในชุมชนได้ อีกด้วย

ดังที่ปรากฏในชุมชนบ้านมุง โดยนายพิพัก สายคำดี ผู้ใหญ่บ้านมุง หมู่ ๑ ตำบลบ้านมุง อำเภอ เนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวถึงจุดแข็งของ ชุมชนในอำเภอเนินมะปรางไว้ว่า

“ภูมิปัญญาที่มี อยู่ เช่น การทำผ้ามัด ย้อม หรือวิถีดำรงชีวิต ก็เป็นจุดสำคัญที่เอามา ต่อยอดสร้างให้คนที่มา เทียบในหมู่บ้านเขา สนใจ คือเขามาดูภูเขา สวยๆ แล้วก็มารู้ว่า

นอกจากเขาสวยภูเขาหินงามๆ แล้ว คนที่อยู่ ตรงนี้ก็สิ่งดีๆ แล้วเราก็ทำเป็นศูนย์เรียนรู้ไป ด้วย คนที่มาก็ได้ทั้งเที่ยว ได้ทั้งเรียนรู้ คนใน หมู่บ้านก็ได้ภูมิใจที่ได้สอนการทำผ้า ไม่ให้ ความรู้มันหาย” พิพัก สายคำดี (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

จากการสังเกตของผู้วิจัย หมู่บ้านมุง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่ได้รับความสำคัญจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในระยะ ๑๐ กว่าปีมานี้ จากเดิมชุมชนนี้เป็นชุมชนชนบทที่มีทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติดั้งเดิม แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ภาครัฐพยายามเข้ามาให้สัมปทานแก่นายทุน ทั้งการระเบิดหิน หรือโครงการสร้างเขื่อน ที่อาจทำลายภูมินิเวศธรรมชาติ คนในพื้นที่จึงตื่นตัวสร้างเครือข่าย และเปลี่ยนความรู้ และร่วมกันสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ จนต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้มีประกาศกรมป่าไม้ เรื่อง กำหนดให้บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้ายในท้องที่ตำบลเนินมะปราง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกเป็นป่านันทนาการ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐที่อาจเคยเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลทางเศรษฐกิจของรัฐ มาเป็นการร่วมกันกับคนในชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างอัตลักษณ์และคุณค่า ให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่คนในชุมชนเอง

ในส่วนของด้านพื้นที่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ พบว่า สิ่งที่สำคัญ สำหรับการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง คือ การดำรงชีวิตที่ผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เป็นต้นไม้ แหล่งน้ำ ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีของ ชุมชน ทั้งในแง่ของการที่พื้นที่เป็นผู้ให้โอกาสในการเป็น แหล่งทำการเกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย และการดำรงชีวิต ที่สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัว แม้ในแง่มุมมองของ กฎหมาย คนในชุมชนทุ่งแสลงหลวงบางส่วน จะได้ชื่อว่า เป็นผู้อยู่อาศัยที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หลักของ กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ การมีผู้คนอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จึงเป็นการอยู่โดยข้อยกเว้นทางกฎหมาย ทั้งเพื่อผ่อนปรนให้แก่ผู้ไม่มีรายได้ เช่น แนวทางการดำเนินงานตาม กรอบมาตรการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกิน ใน พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ รวมถึงนโยบายแก้ปัญหา เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ที่ผ่านมามีลักษณะผ่อนปรน ที่ เคยปรากฏมา ก็มีการปรับปรุงแก้ไขไปตามวาระและ โอกาส แต่กระนั้นด้วยความที่พื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชน ทุ่งแสลงหลวง ทำหน้าที่รับใช้คนในชุมชนไปพร้อมกัน การจัดการความรู้ด้านพื้นที่ในป่าอนุรักษ์ ของคนใน ชุมชนจึงเป็นเรื่องของการจัดการการรับรู้สิทธิและ

หน้าที่ของคนในพื้นที่ตามที่กฎหมายระบุไว้ ดังที่ สมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ บ้านน้ำพรม ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลว่า

“..หมู่บ้านเรา ก็อยู่มาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ก่อนมีอุทยานแห่งชาติอีก...แต่เมื่อราชการ

กำหนดมา ก็ต้องเป็นไปตามนั้น...คนต้องอยู่กับป่าให้ได้...” สมพงษ์ พิมพ์เสน (สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

อย่างไรก็ดี ปัญหาของชุมชนที่มีผู้คนอยู่อาศัย มักจะเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับปัญหาของป่าอนุรักษ์ ที่กั้นผู้คนออกจากพื้นที่ เพื่อเว้นไว้สำหรับต้นไม้หรือสัตว์ป่าตามธรรมชาติ แต่สำหรับในชุมชนบ้านมุงนั้นต่างออกไป นายสรารุฒิ ทิมป่าตี้ว พนักงานพิทักษ์ป่า ประจำหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ สล.๖

(บ้านมุง) สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๑ จังหวัด พิษณุโลก ได้ให้ข้อมูลที่ต่างกันออกไปว่า

“..คนในหมู่บ้านพอได้ประโยชน์จาก การท่องเที่ยว ก็จะรัก และหวงแหนไม่ยากให้ ถ้ำป่าไม้ถูกทำลาย...”
สรารวุฒิ ทิม ป่า ต้ว
(สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

ด้านการจัดการ และด้านกระบวนการ กิจกรรม ที่เอื้อต่อการสร้างความรู้และการถ่ายทอด ความรู้ในวัฒนธรรมชาติของชุมชน พบว่า ชุมชนทุ่งแส ลวงหลวงมีการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของ คนในชุมชน โดยสถานศึกษา องค์กรส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการจัดการโดยส่วนใหญ่เป็นการรวบรวม ฐานข้อมูลที่เป็นสภาพปัจจุบันตามรูปแบบ โดยการ จัดทำที่ ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของความรู้ ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาติของชุมชนที่ปรากฏผลชัดเจนคือการ

ส่งเสริมในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว
ที่เป็นการจัดการของภาคเอกชน เช่น การมีแหล่งเรียนรู้
ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม
ในขณะที่ภาคส่วนชุมชนที่สำคัญที่มีบทบาทอย่าง
ต่อเนื่อง คือศาสนสถานดั้งเดิมในพื้นที่ ดังที่ พระครูวร
เขตบัณฑิต (สุชาติ) เจ้าอาวาสวัดบ้านมุง ตำบลบ้านมุง
อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, กล่าวไว้ว่า

“...วัดก็อยู่มานาน...ติดกับที่ป่าสงวน
(อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง) ก็เป็นทั้งที่คน
มาดูมาเที่ยว แล้วก็ได้(เรียน)รู้ว่าเรายู่กับป่า

ได้อย่างไร วัดก็เป็นที่เขา
เป็นจุดเริ่มที่จะได้เรียนรู้...”

พระครูวรเขตบัณฑิต
(สัมภาษณ์, ๒๒ มีนาคม
๒๕๖๖)

ด้วยความที่เป็นพื้นที่ที่มี
ภูมินิเวศธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดม
สมบูรณ์ ทำให้รอบชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่มีการส่งต่อ

องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นต่อรุ่น ทั้งในวิถีชีวิต
ชาวเขา วิถีชีวิตคนกับป่า (การหาของป่า) ซึ่งบางครั้ง
อาจขัดกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ทำให้ความต้องการ
หลักในประเด็นด้านพื้นที่ คือการทำความเข้าใจใน
ประเด็นด้านกฎหมายของภาครัฐ ที่มีต่อคนในชุมชน
เพื่อให้เข้าใจถึงขอบเขตพื้นที่ หรือขอบเขตการใช้และ
แสวงหาประโยชน์ตามปกติระยะจากภูมินิเวศธรรมชาติ
เพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่
สมพงษ์ พิมพ์เสน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ บ้านน้ำพรม
ตำบลวังนกนางแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้
กล่าวสรุปขณะให้สัมภาษณ์ในประเด็นนี้ว่า

“...ทำยังไงก็ได้ ให้ป่ามีประโยชน์กับ
คนในชุมชน แล้วชุมชนก็จะหวงป่า.. ให้คน
รักษาป่า ให้ป่ารักษาคน...” สมพงษ์ พิมพ์เสน
(สัมภาษณ์, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖)

แสดงตารางสรุป การกระจายตัว ของชุมชนทุ่งแสงหลวง
 จำแนกตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ

ชุมชน รอบ อช.ทุ่งแสงหลวง จ.พิษณุโลก		ประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ				
		อุทยาน แห่งชาติทุ่ง แสงหลวง	ป่าสงวน แห่งชาติลุ่ม น้ำวังทอง	ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าเขา กระยาง	ป่าสงวน แห่งชาติป่า เนินเพิ่ม	ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าน้ำ เข็ก
อำเภอนคร ไทย	ต.ห้วยเข็ญ	/			/	
	ต.บ้านแยง	/		/		/
อำเภอวังทอง	ต.แก่งไสภา		/			/
	ต.วังนกแอ่น	/	/			
อำเภอเนิน มะปราง	ต.ชมพู่	/	/			
	ต.บ้านม่วง	/	/			
รวม		๕	๔	๑	๑	๒

จากผลการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปด้าน การกระจายตัว และบริบท ของพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกรายตำบล พบว่าพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ที่ทำการศึกษา ๓ อำเภอ ในอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง มีชุมชนที่ตั้งอยู่แบ่งตามประเภทของป่าอนุรักษ์ของทางราชการ ๒ ประเภท คือ ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๑ แห่ง ชุมชนในพื้นที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ๔ แห่ง โดยตำบลห้วยเข็ญ อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเนินเพิ่ม, ตำบลบ้านแยง

อำเภอนครไทย มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระยาง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก, ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำเข็ก, ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง, ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง (เดิมคืออำเภอวังทอง) มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง และตำบลบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และป่าสงวนแห่งชาติลุ่มน้ำวังทอง โดยแต่ละตำบลมีชุมชนจำแนกตามประเภทการแบ่งเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง พ.ศ. ๒๕๖๕ ทั้งประเภทชุมชนในเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ที่อยู่อาศัยในแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ และเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข พื้นที่ที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ มีเพียงตำบลแก่งโสภา ที่ไม่มีชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่ทุกตำบลล้วนมีเขตพื้นที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงทั้งสิ้น

๓.๒ ผลการศึกษาสภาพ การจัดการความรูภูมิ นิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสงหลวง จังหวัด พิษณุโลก ในปัจจุบัน

พื้นที่ทุ่งแสงหลวงเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็น
อุทยานแห่งชาติที่ได้รับการประกาศจัดตั้ง เป็นลำดับที่
๓ และมีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ ๓ ของประเทศ ปราบภู
ขอบเขตในปัจจุบันครอบคลุม ทั้งจังหวัดพิษณุโลกและ
จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพื้นที่ทุ่งแสงหลวงและใกล้เคียง
ได้มีพลวัตรในการอนุรักษ์ และใช้พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์
ในการตอบสนองนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุผล
ทางการเมืองและความจำเป็นของรัฐ เช่น ความจำเป็น
ทางยุทธศาสตร์ในการปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์
หรือการผ่อนคลายมาตรการในการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย
เป็นหมู่บ้าน หรือตำบล มีความทับซ้อนกับพื้นที่ของรัฐ
ที่สงวนไว้ในการอนุรักษ์ โดยปัจจุบันชุมชนพื้นที่ทุ่ง
แสงหลวงแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ ชุมชนที่ตั้งอยู่ใน
เขต และชุมชนในพื้นที่รอยต่ออุทยานแห่งชาติ, ชุมชน
เขตพื้นที่ผ่อนปรน และชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
ตามมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๐๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าสงวน
แห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๘ ปัจจุบันมีบางชุมชน

อยู่ในเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ก ที่อยู่อาศัยใน แหล่งต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ และเขตกิจกรรมพิเศษ ประเภท ๑ข พื้นที่เป็นประเภทที่อยู่อาศัยนอกแหล่ง ต้นน้ำชั้น ๑ และชั้น ๒ มีเพียงตำบลแก่งโสภา ที่ไม่มี ชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง แต่ทุก ตำบลในเขตรอยต่ออุทยานในจังหวัดพิษณุโลกล้วนมี เขตพื้นที่ที่อยู่ในหรือใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลง หลวงทั้งสิ้น

การขยายตัวของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงไป ทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะหลัง ที่มีการพัฒนาไป อย่างรวดเร็ว การทำลายป่าไม้สามารถทำได้อย่างมี ประสิทธิภาพจากเครื่องมือทันสมัย ความต้องการใน การเข้ามาใช้พื้นที่ในการตอบสนองประโยชน์ของกลุ่ม ทุน ทำให้วัตถุประสงค์ของทางราชการในการอนุรักษ์ ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติ และวัตถุประสงค์ของการ รักษาสืบทอดองค์ความรู้ทางภูมินิเวศธรรมชาติ ของคน ในชุมชน สอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำ ให้เมื่อมีความพยายามที่จะเข้ามาหยิบใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรภูมินิเวศธรรมชาติในชุมชนของคนนอกชุมชน พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มี ที่มาจากการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชน

ช่วยกันมีส่วนร่วมรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ กระบวนการทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหว การถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้ ทั้งหมดส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่สามารถใช้เพื่อรักษาบริบททางภูมินิเวศธรรมชาติ ในการเฝ้าระวัง ป้องกันการบุกรุก ช่วยรักษา และสามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการ ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดศักยภาพของระบบนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน ใน ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านความรู้และการถ่ายทอดความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติของชุมชน เป็นกรอบสำคัญในการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อถอดบทเรียน และสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่ชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

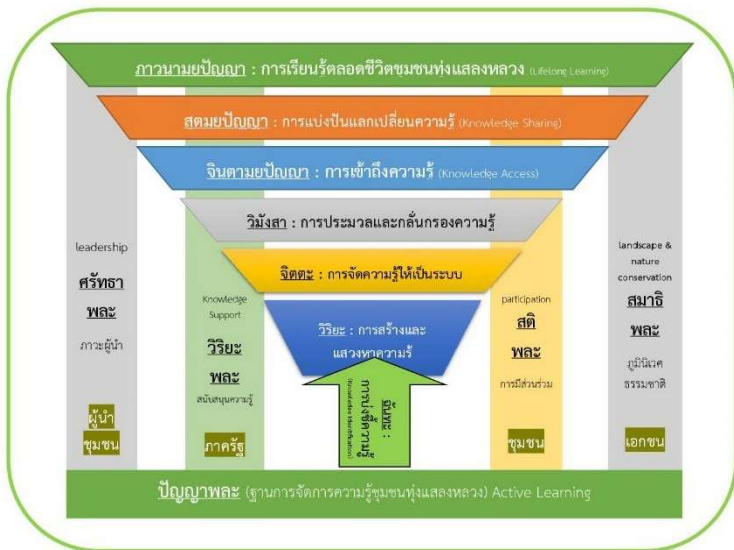
บทที่ ๔

องค์ความรู้การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติ ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมิ
นิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ
ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” ได้รับองค์
ความรู้ใหม่ และคุณค่าจากการลงพื้นที่วิจัยหลาย
ประการ จากผลการวิเคราะห์ พบว่า จากการวิเคราะห์
SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์
TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในกำหนดองค์ประกอบ
ที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการ
การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการ
ความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัด
พิษณุโลก สามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือ
องค์ประกอบที่สำคัญๆ ได้ ๗ ด้าน

โดยจัดลำดับการนำเสนอตามคำแนะนำของ
ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิง
คุณภาพที่ได้จากเทคนิคการสัมภาษณ์

เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ๑.) การบ่งชี้ ความรู้ ๒.) การสร้างและแสวงหาความรู้ ๓.) การจัด ความรู้ให้เป็นระบบ ๔.) การประมวลและกลั่นกรอง ความรู้ ๕.) การเข้าถึงความรู้ ๖.) การเข้าถึงความรู้ และ ๗.) การเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ ดังนี้

จากแผนภาพ โมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามแนว

พระพุทธศาสนา ตามผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในการประชุมสนทนากลุ่ม ซึ่งยังคงต้องมีองค์ประกอบ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ **พละ ๕ อิทธิบาทธรรม ๔ และปัญญา**

๓

บูรณาการสอดคล้องกับการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ตามผลการวิจัยที่ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ และตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ **ปัญญาพละ** หมายถึงการใช้ฐานการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวง ในรูปแบบ Active Learning ที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติ เพื่อเป้าหมายของการบูรณาการภูมินิเวศน์ธรรมชาติชุมชนทุ่งแสลงหลวง ให้สามารถตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจ สังคมการ

เรียนรู้ รวมถึงการท่องเที่ยวธรรมชาติ ไปพร้อมกันในขั้น
แรก

จากนั้นการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่าน
กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลง
หลวง จังหวัดพิษณุโลก จะต้องเริ่มพัฒนาโดยใช้ ๔ แกน
เสาหลัก (๔ Pillar) เน้นบทบาทร่วมของ **สี่ภาคส่วน
พัฒนา** คือผู้นำชุมชน ภาครัฐ คนในชุมชน รวมถึง
ผู้ประกอบการภาคเอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้
ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการจัดการ
ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลง
หลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับ โดยใช้หลักการของ
หลักธรรมสำคัญคือพละ ๕ หรืออินทรี ๕ ซึ่งเป็น
หลักธรรมสำคัญเป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงในการ
ปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งเริ่มต้นจากแกนเสา
หลักแห่งการพัฒนาอันดับแรกคือ **ศรัทธาพละ** ที่
หมายถึงความเชื่อหรือศรัทธาในการดำเนินงานในการ
จัดการความรู้ให้ประสบผล โดยภาคส่วนสำคัญในขั้นนี้
คือผู้นำชุมชน ที่จะต้องมีความเชื่อมั่น มีภาวะผู้นำ
leadership ในการดำเนินการร่วมกับภาคส่วนต่างๆ
เสาหลักประการต่อมาคือ **วิริยะพละ** หมายถึงความ
เพียรในการดำเนินการ ภาคส่วนสำคัญคือภาครัฐ ต้องมี

ความต่อเนื่อง ในการดำเนินนโยบายเพื่อการจัดการ
ความรู้ร่วมกับชุมชน ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่จะคอย
Knowledge Support ให้การสนับสนุนองค์ความรู้เติม
เต็มที่ชุมชนขาด ให้การจัดการความรู้มีความครอบคลุม
ประเด็นที่ควรแก่การจัดการให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ในชุมชนได้ ดังนั้นสิ่งที่ชุมชนจะต้องมีคือ **สติ** **พละ** คือ
เสาหลักของการที่คนในชุมชนต้องมีความตระหนักที่จะ
เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการจัดการ
ความรู้ ในฐานะที่เป็น Knowledge participation
เพื่อให้การบ่งชี้และรวบรวมองค์ความรู้จากคนในชุมชน
มีความครอบคลุมและสามารถนำไปจัดการให้เกิด
ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นในส่วนของภาคส่วน
ผู้ประกอบการภาคเอกชน จึงจำเป็นต้องมี **สมาธิ**
พละ หรือเสาหลักแห่งความตั้งใจที่มั่นคง ในการจัดการ
เพื่อให้การประกอบการภาคธุรกิจชุมชนทุ่งแสลง
หลวง ที่เป็นพื้นที่ใกล้เคียงหรือรอยต่อป่าอนุรักษ์ เป็น
การประกอบการสีเขียว โดยใช้ landscape & nature
conservation คือการอนุรักษ์ภูมินิเวศน์ รักษาภูมิทัศน์
ธรรมชาติ ไปพร้อมกัน โดยแกนเสาหลักพละทั้ง ๕ ของ
ทุกภาคส่วนนี้จำเป็นที่จะต้องดำเนินไปพร้อมกัน ใน
โมเดลอธิบายนี้จึงได้จัดวางปัญญาพละเป็นฐานเสาของ

การจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงที่ทุกภาคส่วนต้องมี Active Learning เรียนรู้ในทางปฏิบัติไปพร้อมกัน ในขณะที่ภาคส่วนทั้ง ๔ เสาหลัก ต้องมีองค์ประกอบจำแนกไปตามความจำเป็นจากผลการวิจัย เพื่อให้การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นได้ตามโมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และเพื่อทำความเข้าใจในโครงสร้างของกระบวนการจัดการความรู้ในโมเดลดังกล่าวต่อไป จึงต้องทำความเข้าใจในสัญลักษณ์แต่ละองค์ประกอบในโมเดล เพื่อความเข้าใจร่วมกันตามกรอบโมเดล ดังนี้

๔ เสาหลัก ค้ำยัน ให้เกิด “ต้นไม้แห่งการเรียนรู้ ๗” บนแนวหลักธรรมอิทธิบาทธรรม ๔ และปัญญา ๓ ในการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ลูกศรสีเขียวด้านล่าง ที่ตั้งอยู่บนฐานปัญญาพละ คือ

ฉันทะ ความรักและตั้งใจในการปฏิบัติ ใช้ นิยามแทนความหมายของการบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) ที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะการมีธรรมะในข้อ

ฉันทธรรมในอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นธรรมขั้นต้นของการทำ
กิจการทุกอย่างให้ประสบผลสำเร็จ ต้องเริ่มมาจาก
ความเห็นพ้องต้องกัน มีความปรารถนาไปในทางหนึ่ง
ทางเดียวกัน ที่จะดำเนินการให้เกิดการจัดการความรู้ใน
ชุมชนทุ่งแสงหลวงได้ เมื่อทุกฝ่ายมาร่วมมือกันภายใต้
ฉันทธรรม อันเป็นฝ่ายกุศล ที่จะก่อให้เกิดความฉลาด
ทางปัญญาแล้ว จึงไปสู่ขั้นตอนของ

วิริยะ คือการสร้างและแสวงหาความรู้
(Knowledge Creation and Acquisition) เป็นส่วน
สำคัญในกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งแสดงด้วย
เครื่องหมายรูปสี่เหลี่ยมคางหมู แทนรูปโคนต้นไม้ และ
สีน้ำเงินที่แทนความหมายของความขยันหมั่นเพียร โดย
เป็นการสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ทั้งภายใน
ภายนอก ของชุมชนทุ่งแสงหลวงเพื่อการจัดการอย่าง
เป็นระบบ ที่ทุกภาคส่วนต้องมีความตั้งใจและช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกันให้การแสวงหาความรู้เป็นไปโดย
ครอบคลุมและเกิดประโยชน์ ซึ่งแสดงด้วยขั้นตอนของ

จิตตะ คือการจัดความรู้ให้เป็นระบบ
(Knowledge Organization) ที่ดำเนินการหลังได้
แสวงหาความรู้มาแล้ว ต้องทำการกำหนดโครงสร้าง
ความรู้ แบ่งชนิด ประเภท เพื่อให้สืบค้น เรียกคืน และ

ใช้งานได้ง่าย แสดงในส่วนนี้ด้วยสีเหลือง เปรียบเสมือนการใช้พื้นที่ของศาสนสถานในชุมชนทุ่งแสงหลวง ในการเป็นพื้นที่ในการดำเนินงาน จากผลการวิจัย ที่จะทำให้การจัดการความรู้ตรงต่อความจำเป็นและประสบความสำเร็จ จากนั้นจึงดำเนินการ

วิมังสา คือการประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) ปรับปรุงเนื้อหาองค์ความรู้ที่รวบรวมมาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยแทนด้วยสีเทา ซึ่งเป็นสีของหินที่มีความหนักแน่น โดยการดำเนินการกลั่นกรองความรู้ต้องใช้หลักและวิธีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบทางวิชาการ จากนั้นจึงดำเนินการสู่ขั้นตอนของเผยแพร่ ทำให้แพร่หลายด้วย

จินตามยปัญญา คือการเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ซึ่งเป็นการทำให้คนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจสามารถความรู้เข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการได้สะดวก แทนความหมายด้วยสีฟ้าอันเป็นสีแห่งความน่าสนใจ สีของท้องฟ้า ที่มีความหมายเปิดกว้างสำหรับทุกภาคส่วนที่จะเข้ามาเรียนรู้องค์ความรู้ในชุมชน จากนั้นไปสู่ขั้นตอนของ

สุตมยปัญญา คือ การแบ่งปันแลกเปลี่ยน ความรู้ (Knowledge Sharing) ด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชุม แลกเปลี่ยน เอกสาร หรือเทคโนโลยี สมัยใหม่ การใช้ระบบสื่อสารออนไลน์ ที่เข้าถึงง่าย แทนความหมายด้วยสี่สั้ม อันเป็นสี่ของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายถึงการเผยแผ่และบริบทของศูนย์การเรียนรู้บูรณาการที่ควรเกิดขึ้นในศาสนสถานในชุมชนทุ่ง แสงหลวง และขั้นสุดท้ายอันอยู่สูงสุดคือ

ภวานามยปัญญา คือ เกิดการเรียนรู้ตลอด ชีวิตชุมชนทุ่งแสงหลวง (Lifelong Learning) ที่คนใน ชุมชนทุกภาคส่วนทุกเพศวัย ได้เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ ศึกษา ต่อยอด องค์กรความรู้ในทุกด้านของภูมินิเวศน์ใน ชุมชนทุ่งแสงหลวง ซึ่งแทนด้วยสี่เขียวของใบไม้ที่ ครอบคลุมให้ร่มเงาแก่ภาคส่วนต่างๆ ที่สามารถเข้ามา ใช้ประโยชน์จากฐานองค์ความรู้ที่ทางการพัฒนาภูมิ นิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับ ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่จัดการ อย่างเป็นระบบ และต่อยอดไปสู่การปฏิบัติได้จริงต่อไป

ดังผลองค์ความรู้ดังนี้

องค์ความรู้ที่ ๑

KI - Knowledge Identification

KI คือ Knowledge Identification ได้แก่ ก้นหะ = ความรักและตั้งใจในการปฏิบัติ ใช้นิยามแทนความหมายของการบ่งชี้ความรู้ ประกอบด้วย

๑.๑ ส่งเสริมเกษตรกรและผู้ประกอบการที่เป็นชุมชนต้นแบบด้านการรักษาพื้นที่รอยต่อ บูรณาการกับการทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก

๑.๒ หน่วยงานต่างๆ ประชาสัมพันธ์การยกระดับทุ่งแสลงหลวงให้เป็นมรดกโลกของ UNESCO โดยเน้นการมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยรอบ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๓ ภาครัฐจัดทำโครงการส่งเสริมชุมชนไร้อารเคมี ผลผลิตปลอดภัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ

๑.๔ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำเกษตร
ปลอดภัย การเกษตรยั่งยืน ไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร
(Agro Forestry)

๑.๕ กำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อน
แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ประวัติ ธรณีวิทยา ภูมิปัญญา
ปราชญ์ ศิลปะ วัฒนธรรม กลุ่มผลิตอาหาร การแต่งกาย

๑.๖ จัดทำคู่มือชุมชนภูมิปัญญาป่าอนุรักษ์ (KM)
เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้
ในชุมชน

๑.๗ ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันออกแบบ
กิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ที่บูรณา
การธรรมชาติกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต

๑.๘ ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดทำข้อสรุปความรู้ที่จำเป็น
หลัก และรองที่ต้องการ สำหรับการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ภูมินิเวศน์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวใน
แต่ละชุมชน

องค์ความรู้ที่ ๒

KCA – Knowledge

Creation and Acquisition

KCA คือ Knowledge Creation and Acquisition ได้แก่ วิริยะ = คือการสร้างและแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย

๒.๑ ภาครัฐ เร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนักรักษาว่าที่ป่ามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ

๒.๒ ชุมชนสำรวจพื้นที่ เพื่อสร้างและประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติในพื้นที่ให้ครบทุกฤดูกาล

๒.๓ ภาครัฐเร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อ

รับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรม
บวชป่า ปักเขตมรดก

๒.๔ อปท.จัดกิจกรรมสำรวจรวบรวม
ร่วมกับชุมชน และภาครัฐส่งเสริมการขึ้นทะเบียน
นามสงเคราะห์ ปราชญ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๕ สถานศึกษาภาคบังคับในพื้นที่เพิ่ม
หลักสูตรเยาวชนรักบ้านเกิด ศึกษาประวัติศาสตร์
จากผู้บุกเบิก ปราชญ์ชุมชน

๒.๖ ผู้นำชุมชนจัดทำพงศาวลี เพื่อสร้าง
จิตสำนึกและสามัคคีของคนในชุมชน

๒.๗ ชุมชนรวบรวมจัดทำเอกสาร
ฐานข้อมูล ความเชื่อร่วมสมัย สำหรับการ
เผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ในพื้นที่

องค์ความรู้ที่ ๓

KO - Knowledge

Organization

KO คือ Knowledge Organization

ได้แก่ จิตตะ = คือการจัดความรู้ให้เป็นระบบ
ประกอบด้วย

๓.๑ ชุมชนสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญา
ท้องถิ่นชุมชนอนุรักษ์มรดกโลกฯ

๓.๒ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้าน
เกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น ใน
รูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียล
มีเดีย

๓.๓ หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัด
เป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับ
นักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัต
ลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี

๓.๔ ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการ เชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญา

๓.๕ จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการ เผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่าน ระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย

องค์ความรู้ที่ ๔

KCR - Knowledge

Codification and Refinement

KCR คือ Knowledge Codification and Refinement ได้แก่ วิมังสา = คือการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ประกอบด้วย

๔.๑ ภาครัฐส่งเสริมทักษะให้คนในชุมชน ในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ผ่าน แอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ

๔.๒ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการสร้าง เครือข่ายความรู้ ในพื้นที่ โดยใช้รูปแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็น ระบบ

๔.๓ ท้องถิ่น ทำการประชาสัมพันธ์ ขึ้น ทะเบียน บุคคล สถานที่ ผู้ประกอบการ ที่สืบสาน

ภูมิปัญญา มอบเกียรติบัตร รวมถึงออกแบบตรา
สัญลักษณ์สำหรับมอบให้ติดในผลิตภัณฑ์ เพื่อ
ยืนยันมาตรฐานคุณค่าและความดั้งเดิมที่น่าสนใจ

๔.๔ ส่งเสริมจัดทำกรเรียนรูรูปแบบ
ออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย “คน
ทุ่งแสงหลวงรักบ้านเกิด” สร้างการตระหนักรู้ถึง
ข้อมูลเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต ความผูกพัน ใน
ชุมชน

๔.๕ ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้ ให้
กรรมการฯ KM เพื่อช่วยประมวลผล กลั่นกรอง
เป็นตัวแบบ (model) สู่การปฏิบัติได้จริง

องค์ความรู้ที่ ๕

KA - Knowledge Access

KA คือ Knowledge Access ได้แก่ จีนตามยปัญญา = คือการเข้าถึงความรู้ประกอบด้วย

๕.๑ จัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ตัวอย่างผู้ประกอบการ เกษตรปลอดภัย การท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบ ที่สามารถเข้าถึง และเรียนรู้ได้ในทุกชุมชน

๕.๒ ภาครัฐส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้พื้นที่วัดให้เกิดประโยชน์สำหรับคนทุกวัย

๕.๓ ทุกหน่วยงานใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี

๕.๔ หน่วยงานใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น จิตอาสา อสม. ฯลฯ ในการเสริมพลังการรับรู้และ

ส่งต่อข้อมูลด้าน การท่องเที่ยว การอนุรักษ์
ธรรมชาติ ในพื้นที่

๕.๕ ท้องถิ่นจัดระบบองค์ความรู้เป็นชุด
ความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงถอดบทเรียน
ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเผยแพร่ใน
ฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๖ กำหนดวาระการปรับปรุงข้อมูล โดย
ชุมชน วัด ผู้ประกอบการในพื้นที่ มีส่วนร่วมกัน
ปรับปรุงชุดความรู้ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อลงใน
ฐานข้อมูลออนไลน์ของท้องถิ่น

๕.๗ ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนา
ป้ายสื่อความหมายให้ศูนย์บูรณาการข้อมูลชุมชน
สร้างการรับรู้เส้นทางแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่

องค์ความรู้ที่ ๖

KS - Knowledge

Sharing

KS คือ Knowledge Sharing ได้แก่ สุตมย

ปัญญา = คือ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้
ประกอบด้วย

๖.๑ จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก ตั้งทีมงานผู้
ประสานงาน เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เครือข่าย
จิตอาสา เฝ้าระวังมลภาวะป่าอนุรักษ์ทุ่งแสลง
หลวง

๖.๒ ชุมชนรวมตัวแบ่งปันแนวทางการ
ประกอบอาชีพ SME ผ่านการสร้างศูนย์หรือ
เครือข่ายต้นกล้าผู้ประกอบการทุ่งแสลงหลวง

๖.๓ จัดกิจกรรมเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ประสบการณ์ในการอนุรักษ์ปกป้องมรดก
ธรรมชาติทั้งในนอกพื้นที่ เป็นประจำทุกปี

๖.๔ ผู้นำชุมชนตั้งเครือข่ายออนไลน์คน
แสดงหลวงไม่ลืมถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการ
รักษาภูมิปัญญา

๖.๕ ใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล
ในกระบวนการเครือข่าย การเสริมทักษะความรู้
ในด้านต่างๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึง
การอนุรักษ์

๖.๖ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ชุมชนทุ่ง
แสดงหลวง ๒ จังหวัด การปลูกจิตสำนึก

๖.๗ หน่วยงานต่างๆ ตั้งทีมงานผู้
ประสานงาน KM ท่องเที่ยวโดยชุมชน มัคคุเทศก์
ไกด์ชุมชน ที่พัก โฮมสเตย์ บริการ ผลิตภัณฑ์
ชุมชน โดยใช้บุคลากรในพื้นที่ ทั้งรูปแบบออนไลน์
และอาสาสมัคร

๖.๘ ใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บูรณาการข้อมูล
ชุมชนนำเที่ยวป่าอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ มีการ
แลกเปลี่ยนสู่การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

๖.๙ ตั้งกรรมการคนต่างๆจิตอาสาพัฒนา
KM โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้วัด
เป็นศูนย์บูรณาการฯ

องค์ความรู้ที่ ๗

LL – Lifelong

Learning

LL คือ Lifelong Learning ได้แก่ ภาวนามยปัญญา = คือ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตชุมชนทุ่งแสลงหลวง ประกอบด้วย

๗.๑ ท้องถิ่นจัดกิจกรรมจิตอาสา ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติ เช่น ปลูกป่าปีละต้น ต้นไม้ประจำตัว การดูแลไม้ที่ปลูกระยะยาว

๗.๒ มีกิจกรรมอาสา มอบรางวัลชุมชนไร้ควัน (ไม่เผาตอซัง) เพื่อสร้างแรงจูงใจลดมลภาวะหมอกควันในพื้นที่

๗.๓ จัดกิจกรรมอบรมสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ ไกด์ชุมชน ด้านภูมินิเวศธรรมชาติและ

วัฒนธรรม ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึง
ได้จากทุกพื้นที่

๗.๔ ภาครัฐเข้ามาจัดโครงการชุมชน
ต้นแบบ บุคคลต้นแบบด้านภูมิปัญญาฯ การ
ท่องเที่ยวฯ มีการมอบรางวัลเพื่อเสริมแรงจูงใจ

๗.๕ ภาครัฐ จัดทำโครงการต้นกล้าผู้สืบ
สานภูมิปัญญาทุ่งแสลงหลวง มีการประกวดและ
มอบรางวัลยกย่องเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

๗.๖ ส่งเสริมให้ใช้วัดหรือศาสนสถานที่มี
ต้นทุนทางภูมินิเวศน์ในชุมชนเป็นสถานที่จัด
กิจกรรมด้านการถ่ายทอดความรู้ของหน่วยงาน
ต่างๆ

บทที่ ๕ ข้อเสนอแนะในการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก" พบว่า ยังมีหลายประเด็นที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ แต่ผู้วิจัยยังมิได้ศึกษา ดังนั้นเพื่อให้มีการดำเนินการในการทำวิจัยเพื่อแสวงหาคำตอบความรู้เพิ่มเติมอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้สนใจสามารถที่จะนำข้อมูลพื้นฐานจากการดำเนินการวิจัยของผู้วิจัยในประเด็นต่างๆ ที่ยังเหลืออยู่ไปทำการศึกษาเพิ่มเติมได้ในหลายมุมมอง ดังนี้

๑. จากผลการวิจัยที่พบว่า ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวงเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่มีที่มาจากการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนช่วยกันมีส่วนร่วมรักษามาตั้งแต่บรรพบุรุษ รัฐบาล ควรผลักดันการเสนอให้ทุ่งแสลงหลวงเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ และควรพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายในการดำเนินการป้อนอนุรักษ์โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่รอยต่อได้มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่

สามารถเสนอนโยบาย หรือแผนในการจัดการความรู้และ
อนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่

๒. จากผลการวิจัยที่พบว่า ชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง
เป็นชุมชนเครือข่าย ที่ส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ
อย่างสม่ำเสมอ มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นแหล่งเครือข่ายในการ
ส่งต่อองค์ความรู้ในพื้นที่ชุมชน จึงควรสร้างเครือข่ายการ
จัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงภาคประชาชน โดยส่งเสริม
ให้เครือข่ายจัดตั้งของชุมชนที่มีอยู่เป็นแกนหลักในการบ่งชี้
สำรวจ รวบรวม โดยอาจใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนเป็น
ศูนย์กลางในการประสานในระดับชุมชน และควรมีการ
ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้คนในชุมชน และภาค
ส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้พัฒนาตนเองด้านการจัดการความรู้ โดย
เน้นการนำวิชาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ ใน
การจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ อย่างสม่ำเสมอ

๓. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า แนว
ทางการพัฒนาฯ ต้องมีองค์ประกอบ ในรูปแบบ Active
Learning ที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติฯ ให้สามารถตอบโจทย์
ด้านเศรษฐกิจ สังคมการเรียนรู้ รวมถึงการอนุรักษ์ภูมินิเวศ
ธรรมชาติ ไปพร้อมกัน ดังนั้น หน่วยงานท้องถิ่น ควรเป็น
หน่วยประสานงาน ในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิ
นิเวศธรรมชาติ สำรวจ ประชาคม และบรรจุแผนการจัดการ
ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาค
ส่วนชุมชน ในยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น และควรมีการ

สร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อออนไลน์ ในการรวบรวม เผยแพร่ การจัดการความรู้ภูมินิเวศในพื้นที่ เพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของคนทั้งในและนอกพื้นที่ รวมถึงมีการปรับปรุงข้อมูลอย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

๔. ควรมีการวิจัยเชิงพื้นที่ และทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างเครือข่ายในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๕. การศึกษาครั้งต่อไป ควรประยุกต์ใช้หลักธรรมต่างๆ ในหลากหลายบริบท เพื่อนำมาใช้ในการวิจัย ในการแสวงหาแนวทางสร้างเครือข่าย เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการเสริมขีดความสามารถในการจัดการความรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมต่าง ๆ ได้เพิ่มเติมต่อไป

บรรณานุกรม

ชินษฐนันนท์ อภิหรรษากร และคณะ. การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มิติประชาชน. รายงานการวิจัย. สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. ๒๕๖๕.

ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าทุ่งแสลงหลวง ในท้องที่ตำบลวังนกแอ่น ตำบลชมพู ตำบลบ้านมุง อำเภอวังทอง ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก ตำบลวังโป่ง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖”. เล่มที่ ๘๐ ตอนที่ ๑๑ ก, วันที่ ๒๙ ม.ค. ๒๕๐๖.

เศกสรรค์ ยงวณิชย์, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน แนวคิดหลักการและการจัดการ. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๕.

**วิเคราะห์แนวทางการพัฒนา
ภูมินิเวศธรรมชาติ
ผ่านกระบวนการจัดการความรู้
ร่วมกับชุมชน**

ANALYZE THE DEVELOPMENT APPROACHES TO NATURAL LANDSCAPES
THROUGH THE PROCESS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT WITH THE COMMUNITY

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัย และนวัตกรรม MCU